

Tract. IX. Examen III.

Furtum in tantum est peccatum, in quantum contrariatur iustitia commutativa: Sed qui Regi furatur florenum, iustitiam commutativam æquè graviter ledit, quam qui illum furatur diviti. Ergo. *Min. prob.* Justitia commutativa respicit æqualitatem rei ad rem, non attendendo merita personæ, uti distributiva respicit, propter quod Rex æquè caro pretio debet solvere quod emit, ac rusticus. Ergo.

Ad 1. dist. ant. Non est invitus notabiliter, neg. ant. secus, conc. ant. & nego consu. Nam in eo causa Rex rationabiliter debet esse invitus ob tres rationes pro Responsione datas, & inconvenientia in eis adducuntur.

Partiter liberalitas Principi debet esse rationabilis, alioquin erit prodigalitas.

Ad secundum neg. min. ad prob. dist. ant. æqualitatem rei nuda sumpta ad rem, neg. specus circumstantis locorum temporum & personarum, conc. ant. & neg. consu. Eadem enim res plus valer uno tempore, quam alio, & plus apud unum, quam apud alium: si cuiusque actu, sed illo quo cum furtorum præteritorum advertentia complet materiam gravem. Quod verum est, si furetur ab uno, sive à diversis. Et toties, quoties materiam pro mortali sufficientem de novo compleat.

Ratio 1. part. Etsi ultimum furtum secundum se sumptum non artat, notabilem quantitatem, sicque ab solùm, & præcise accepimus non inferat proxime grave damnum, bene tamen virtute præcedentium furtorum, & ut cum illis combinatum, sicut à pari in die jejuni post plures minutæ confectiones, ultima, quia quis adverterit se completere materiam gravem, jejuni frangit, illud frangit. Ergo.

Eiusmodi ruit fundamentum adversariorum opponentium, quod peccata venialia quantumvis multiplicata, non faciunt unum mortale, v. g. plures detractiones veniales.

Nam hoc solùm verum est, si non afferant materia, sive in se gravem, sive graver damnosus proximo, uti tamen affert furtum; simile est in jejuni. Secus in detractione, quia tamen si eam etiam affierit; est paritas.

Dixi, cum advertentia furtorum præteritorum, quia inculpabilis inadvertentia ab omni peccato excusat.

Ratio 4. part. quod nimis peccat mortaliter, sive ab uno, sive à pluribus furetur, est: tum quia talis malitia combinata in se non est modicus, sed gravis: tum etiam, quia licet singuli non graviter damnificantur, bene tamen communias: tum tandem quia opposita sententia dat patriciniam illis, qui diversos in pars defraudent, & occasionem iterandi furtū.

Tertia pars patet ex dictis.

Resp. 3. Fuit in *Responsionem 2. depictus*, non solùm mortaliter peccat ratione detentionis rei alienæ notabilis, ut distinguunt *Maledictus*, & alii quia tamen distinctio parum facit ad praxin; sed etiam ratione iniuste acceptio.

Ratio 4. Quantitas in filio ad mortale sufficiens non est eadem respectu omnium, sed prudenti judicio determinata pro conditione status loci, & circumstantiarum, sic ut minor quantitas sufficiat pro filio patris mechanici, quam prædictivis. *Pater.*

Eiusmodi sequitur, gravior peccare, immò ad restituendum teneri filios (nisi rationabiliter possint præsumere condonacionem parentum, vel fratrū) si pecunias pro studiis, vestibus, librīs, &c. sibi missas in notabilis, quantitate impeditus lusibus computationibus, femini, &c. Quia restitutio si non possit fieri aliter, debet illa quantitas post mortem parentis ad diuinam ratione.

Nota. inter propositiones ab Innocentio XI. damnata esse & hanc, Num. 38., Non tenetur quis sub pena peccati mortalis restituere, quod ablatum est per pauca fura, quantumcumque sit magna summa talis.

Item & hanc Num. 37., Familii, & famulae domesticæ possunt occulite heris suis surripere ad compensandam operam suam, quam majorem judicant salario, quod recipiunt.

Ratio 5. Fragmenta, que mortaliter loquendo habent ut sponte derelicta à dominis: eo quod sint exigui valoris, vel eis omnino usui esse non possint, licet sartores retinet. *Pater.*

Ratio 6. Si valor fragmentorum attingat materiam gravem.... & sartor accepit ius laboris premium, licet ea non retinet. *Pater.*

Si vero justum laboris stipendium juxta contractum, vel (secluso contractu) juxta aliorum morem non accepit, licet retinet, pro quanto injusè subtrahitur.

Eius quo proportionabiliter patet, quid quoad hoc licet, vel non licet, famulis sartorum, dum Magister eius justum salarium dat, vel non dat.

Ratio 7. Licet furari proper necessitatē.

Ratio 8. Quia sunt exempti Jure Imperatoris & Civilium.

Ratio 9. Quia sunt exempti Jure Defensionis.

Ratio 10. Quia sunt exempti Jure Republicæ, eosque detinere, usque dum propriis Ecclesiasticis Prelatis eos tradat?

Ratio 11. Ut tranquillitati communis consulatur, & pauperum, vel innocentium oppressio vitetur.

Ratio 12. Quoq; licet sartori ius laboris premium.

De vitiis Justitia oppositis.

exhorto, licet id sciat, non peccat mortaliter, nisi suo exemplo,hortatione, vel consilio alii sit causfurandi.

Ratio 1. p. Quia est causa levis danni.

Ratio 2. p. patet ex supra dictis cooperantibus damno *Tract. 8. Exam. 9. num. 114.*

Nota. in omnibus hisce prudentiam Confessarii esse necessariam.

Quæro IV. Quid sentis de furta uxoris, filiorum, domesticorum, famularum, sartorum. &c. &c.

XXXVI. *Ante Responsionem* revideantur dicta supra de domino uxoris super bona parapernalia, & de donationib; eorum, item de domino filiorum super bona castraria, vel quasi.

Ratio 1. UXOR invito rationaliter marito, vel maritus contra voluntatem etiam presumptum uxoris, surripiens aliquid mortale ex bonis propriis ejus, vel ex bonis communibus, peccat peccato furti mortaliter.

Ratio 2. Probabiliter patet ex definitione furti, quia est alienum, vel quadam usum, vel usumfructu.

Ratio 3. Regulariter loquendo ad furtum mortale, majoris quantitas requiritur in uxore, liberis, sanguine junctis, & famulis, maximè quoad esculentis, & poculenta, eorum cura commissa, modo ipsi ea sumant.

Ratio 4. *Tum* quia non surripiunt pretiosa, ut supponi; *tum* etiam quia dominii non sunt valde inviolantur, salem circa rem ipsam, licet sunt circa modum; nec exinde graviter damnificantur, quia minus postea edunt hora consueta. Ergo.

Exceptio 1. si auferant integras cibos, vel pro alia mensa dominii asservandos, vel pro stipendiis officiis destinatos, quia illa esset rationaliter invitus.

Ratio 5. *Filius* mortaliter peccat, si quid notabilis occulite, & parentibus rationaliter invitus accipiat de bonis, quorum dominium, vel ususfructus est penes parentes, teneture restituere.

Ratio 6. Quia verè est furtum.

Ratio 7. Quantitas in filio ad mortale sufficiens non est eadem respectu omnium, sed prudenti judicio determinata pro conditione status loci, & circumstantiarum, sic ut minor quantitas sufficiat pro filio patris mechanici, quam prædictivis. *Pater.*

Eiusmodi sequitur, gravior peccare, immò ad restituendum teneri filios (nisi rationabiliter possint præsumere condonacionem parentum, vel fratrū) si pecunias pro studiis, vestibus, librīs, &c. sibi missas in notabilis, quantitate impeditus lusibus computationibus, femini, &c. Quia restitutio si non possit fieri aliter, debet illa quantitas post mortem parentis ad diuinam ratione.

Nota. inter propositiones ab Innocentio XI. damnata esse & hanc, Num. 38., Non tenetur quis sub pena peccati mortalis restituere, quod ablatum est per pauca fura, quantumcumque sit magna summa talis.

Item & hanc Num. 37., Familii, & famulae domesticæ possunt occulite heris suis surripere ad compensandam operam suam, quam majorem judicant salario, quod recipiunt.

Ratio 8. Fragmenta, que mortaliter loquendo habent ut sponte derelicta à dominis: eo quod sint exigui valoris, vel eis omnino usui esse non possint, licet sartores retinet. *Pater.*

Ratio 9. Si valor fragmentorum attingat materiam gravem.... & sartor accepit ius laboris premium, licet ea non retinet. *Pater.*

Si vero justum laboris stipendium juxta contractum, vel (secluso contractu) juxta aliorum morem non accepit, licet retinet, pro quanto injusè subtrahitur.

Eius quo proportionabiliter patet, quid quoad hoc licet, vel non licet, famulis sartorum, dum Magister eius justum salarium dat, vel non dat.

Ratio 10. Licet furari proper necessitatē.

Ratio 11. Quia sunt exempti Jure Imperatoris & Civilium.

Ratio 12. Quia sunt exempti Jure Defensionis.

Ratio 13. Quia sunt exempti Jure Republicæ, eosque detinere, usque dum propriis Ecclesiasticis Prelatis eos tradat?

Ratio 14. Ut tranquillitati communis consulatur, & pauperum, vel innocentium oppressio vitetur.

Ratio 15. Quoq; licet sartori ius laboris premium.

Ratio 16. Quia sunt exempti Jure Civilium.

Ratio 17. Quia sunt exempti Jure Defensionis.

Ratio 18. Quia sunt exempti Jure Imperatoris & Civilium.

Ratio 19. Quia sunt exempti Jure Republicæ, eosque detinere, usque dum propriis Ecclesiasticis Prelatis eos tradat?

Ratio 20. Ut tranquillitati communis consulatur, & pauperum, vel innocentium oppressio vitetur.

Ratio 21. Quoq; licet sartori ius laboris premium.

Ratio 22. Quia sunt exempti Jure Civilium.

Ratio 23. Quia sunt exempti Jure Defensionis.

Ratio 24. Ut tranquillitati communis consulatur, & pauperum, vel innocentium oppressio vitetur.

Ratio 25. Quoq; licet sartori ius laboris premium.

Ratio 26. Quia sunt exempti Jure Civilium.

Ratio 27. Quia sunt exempti Jure Defensionis.

Ratio 28. Ut tranquillitati communis consulatur, & pauperum, vel innocentium oppressio vitetur.

Ratio 29. Quoq; licet sartori ius laboris premium.

Ratio 30. Quia sunt exempti Jure Civilium.

Ratio 31. Quia sunt exempti Jure Defensionis.

Ratio 32. Ut tranquillitati communis consulatur, & pauperum, vel innocentium oppressio vitetur.

Ratio 33. Quoq; licet sartori ius laboris premium.

Ratio 34. Quia sunt exempti Jure Civilium.

Ratio 35. Quia sunt exempti Jure Defensionis.

Ratio 36. Ut tranquillitati communis consulatur, & pauperum, vel innocentium oppressio vitetur.

Ratio 37. Quoq; licet sartori ius laboris premium.

Ratio 38. Quia sunt exempti Jure Civilium.

Ratio 39. Quia sunt exempti Jure Defensionis.

Ratio 40. Ut tranquillitati communis consulatur, & pauperum, vel innocentium oppressio vitetur.

Ratio 41. Quoq; licet sartori ius laboris premium.

Ratio 42. Quia sunt exempti Jure Civilium.

Ratio 43. Quia sunt exempti Jure Defensionis.

Ratio 44. Ut tranquillitati communis consulatur, & pauperum, vel innocentium oppressio vitetur.

Ratio 45. Quoq; licet sartori ius laboris premium.

Ratio 46. Quia sunt exempti Jure Civilium.

Ratio 47. Quia sunt exempti Jure Defensionis.

Ratio 48. Ut tranquillitati communis consulatur, & pauperum, vel innocentium oppressio vitetur.

Ratio 49. Quoq; licet sartori ius laboris premium.

Ratio 50. Quia sunt exempti Jure Civilium.

Ratio 51. Quia sunt exempti Jure Defensionis.

Ratio 52. Ut tranquillitati communis consulatur, & pauperum, vel innocentium oppressio vitetur.

Ratio 53. Quoq; licet sartori ius laboris premium.

Ratio 54. Quia sunt exempti Jure Civilium.

Ratio 55. Quia sunt exempti Jure Defensionis.

Ratio 56. Ut tranquillitati communis consulatur, & pauperum, vel innocentium oppressio vitetur.

Ratio 57. Quoq; licet sartori ius laboris premium.

Ratio 58. Quia sunt exempti Jure Civilium.

Ratio 59. Quia sunt exempti Jure Defensionis.

Ratio 60. Ut tranquillitati communis consulatur, & pauperum, vel innocentium oppressio vitetur.

Ratio 61. Quoq; licet sartori ius laboris premium.

Ratio 62. Quia sunt exempti Jure Civilium.

Ratio 63. Quia sunt exempti Jure Defensionis.

Ratio 64. Ut tranquillitati communis consulatur, & pauperum, vel innocentium oppressio vitetur.

Ratio 65. Quoq; licet sartori ius laboris premium.

Ratio 66. Quia sunt exempti Jure Civilium.

Ratio 67. Quia sunt exempti Jure Defensionis.

Ratio 68. Ut tranquillitati communis consulatur, & pauperum, vel innocentium oppressio vitetur.

Ratio 69. Quoq; licet sartori ius laboris premium.

Ratio 70. Quia sunt exempti Jure Civilium.

Ratio 71. Quia sunt exempti Jure Defensionis.

Ratio 72. Ut tranquillitati communis consulatur, & pauperum, vel innocentium oppressio vitetur.

Ratio 73. Quoq; licet sartori ius laboris premium.

Ratio 74. Quia sunt exempti Jure Civilium.

Ratio 75. Quia sunt exempti Jure Defensionis.

Ratio 76. Ut tranquillitati communis consulatur, & pauperum, vel innocentium oppressio vitetur.

Ratio 77. Quoq; licet sartori ius laboris premium.

Ratio 78. Quia sunt exempti Jure Civilium.

Ratio 79. Quia sunt exempti Jure Defensionis.

Ratio 80. Ut tranquillitati communis consulatur, & pauperum, vel innocentium oppressio vitetur.

Ratio 81. Quoq; licet sartori ius laboris premium.

Ratio 82. Quia sunt exempti Jure Civilium.

Ratio 83. Quia sunt exempti Jure Defensionis.

Ratio 84. Ut tranquillitati communis consulatur, & pauperum, vel innocentium oppressio vitetur.

Ratio 85. Quoq; licet sartori ius laboris premium.

Ratio 86. Quia sunt exempti Jure Civilium.

Ratio 87. Quia sunt exempti Jure Defensionis.

Ratio 88. Ut tranquillitati communis consulatur, & pauperum, vel innocentium oppressio vitetur.

Ratio 89. Quoq; licet sartori ius laboris premium.

Ratio 90. Quia sunt exempti Jure Civilium.

Ratio 91. Quia sunt exempti Jure Defensionis.

Ratio 92. Ut tranquillitati communis consulatur, & pauperum, vel innocentium oppressio vitetur.

Ratio 93. Quoq; licet sartori ius laboris premium.

Ratio 94. Quia sunt exempti Jure Civilium.

Ratio 95. Quia sunt exempti Jure Defensionis.

Ratio 96. Ut tranquillitati communis consulatur, & pauperum, vel innocentium oppressio vitetur.

Ratio 97. Quoq; licet sartori ius laboris premium.

Ratio 98. Quia sunt exempti Jure Civilium.

Ratio 99. Quia sunt exempti Jure Defensionis.

Ratio 100. Ut tranquillitati communis consulatur, & pauperum, vel innocentium oppressio vitetur.

Ratio 101. Quoq; licet sartori ius laboris premium.

Ratio 102. Quia sunt exempti Jure Civilium.

Ratio 103. Quia sunt exempti Jure Defensionis.

Ratio 104. Ut tranquillitati communis consulatur, & pauperum, vel innocentium oppressio vitetur.

Ratio 105. Quoq; licet sartori ius laboris premium.

Ratio 106. Quia sunt exempti Jure Civilium.

Ratio 107. Quia sunt exempti Jure Defensionis.

Ratio 108. Ut tranquillitati communis consulatur, & pauperum, vel innocentium oppressio vitetur.

Ratio 109. Quoq; licet sartori ius laboris premium.

Ratio 110. Quia sunt exempti Jure Civilium.

Ratio 111. Quia sunt exempti Jure Defensionis.

Ratio 112. Ut tranquillitati communis consulatur, & pauperum, vel innocentium oppressio vitetur.

Ratio 113. Quoq; licet sartori ius laboris premium.

Ratio 114. Quia sunt exempti Jure Civilium.

Ratio 115. Quia sunt exempti Jure Defensionis.

Ratio 116. Ut tranquillitati communis consulatur, & pauperum, vel innocentium oppressio vitetur.

Ratio 117. Quoq; licet sartori ius laboris premium.

Ratio 118. Quia sunt exempti Jure Civilium.

Ratio 119. Quia sunt exempti Jure Defensionis.

Ratio 120. Ut tranquillitati communis consulatur, & pauperum, vel innocentium oppressio vitetur.

Ratio 121. Quoq; licet sartori ius laboris premium.

Ratio 122. Quia sunt exempti Jure Civilium.

Ratio 123. Quia sunt exempti Jure Defensionis.

Ratio 124. Ut tranquillitati communis consulatur, & pauperum, vel innocentium oppressio vitetur.

Ratio 125. Quoq; licet sartori ius laboris premium.

Ratio 126. Quia sunt exempti Jure Civilium.

Ratio 127. Quia sunt exempti Jure Defensionis.

Quomodo Clerici indirectè teneantur legibus civiliibus. Vide supra *Tract. 6. Exam. 5. n. 83.*

QUÆRO II. Licetne scientiam ferre contra eum, quem scientia privata scit esse innocentem, sed per publica testimonia, seu secundum allegata & probata est nocens, seu reus?

XL. Resp. affirmativè cum *S. Thom.* art. 1. sive sermo sit de cibibus, sive de criminalibus, & servato juris ordine; immò ad id tenetur, si innocentem alter salvare non possit. De quo ad q. 3. R. 5. Est contra plurimos extraneos.

Ratio 1. Tum quia omnia iura Canonica & Civilia aijunt, quod ex Instrumentis sit certus Judge de jure litium. *Tum* quia Judge licetè facit, & facere tenetur id, quod ei incumbit ex vi offici, sed officium Judge, ut Judge est, seu persona publica, est judicare secundum scientiam publicam, quam habet per allegata & probata: unde lex divina mandat Deut. 17. *In ore duorum, vel trium testium stabit omnis verbum.* Ergo.

Ratio 2. Ex vi officii Judge incumbit major cura conservandi tranquilitatem publicam, quam conservandi innocentem, cuius occiso actui judiciali dicitè tranquilitatis conservatio solum per accidens, & praetor intentionem annexatur (lex enim, que stat pro bono communis, fortis ligat, quam qua stat pro privato ut est vita innocentis) *Sed* si Judge innocentem per testes convictum, parte & populo instantem non condemnaret, tranquilitas publica turbaretur; populus enim de innocentia, soli Judge privatim nota, nihil sciens, merito clamaret non servari Jura. Ergo.

Confirmo: Per accidens, & prater intentionem occidente innocentem dano operam rei licita & necessaria, seu debito modo exercendo suum officium non est contra illum ius, sive naturale, sive divinum, ut super diximus de occisione innocentium in bello justo: *Sed* sic est in presenti. Ergo.

XLI. Oppono 1. Non licet judicare contra veritatem, unde cap. Qui scandalizaverit, de Reg. Jur. dicitur: Utilius scandalum nasci permititur, quam veritas deseratur.

2. Non licet mentiri: *Sed* talis Judge mentiretur. Ergo. Min. prob. Quia loqueretur contra mentem suam. Ergo.

3. Occidere innocentem est intrinsecè malum. Ergo.

4. Etsi talis probetur nocens, revera tamen manet innocens. Unde in *Jure* prohibetur Judge condamnare eum, quem aterni Judge Tribunal reum non facit. *Cum aterni*, de Sent. & re judicata in 6.

5. Testes falsi non deserviunt veritati inquirende; Ergo.

6. Seguitur, Pilatum non peccasse condemningando Christum. Prob. Quia processit secundum allegata & probata. Ergo.

7. Si per legitima testimonia, id est, contra quæ nulla est exceptio, in iudicio probatur, quod Anna sit uxor Pauli, qui tameo pro certo scit non esse suum uxorem, etiæ Judge præcipiter, ut ea conjugiter uteretur, debitum reddendo, id non posset liciti. Ergo similiter.

8. Papa nequit definire, aliquam propositionem esse de fide, quam ipse certo scit non esse de fide, licet multi DD. assentir esse de fide. Ergo similiter.

9. Confirmator primata scientia si sciret electum esse indignum, non potest eum confirmare. Ergo similiter.

10. Si Judge privata scientia sciret aliquam legem esse iniquam, non potest judicare secundum illam, etiæ plures assenserent esse justam. Ergo similiter.

11. Judge in eo casu, legem, qua dicta esse procedendum secundum allegata & probata teneretur per Epikiam interpretari, quod hic & nunc non liger. Ergo. Prob. ant. Epikia tunc locum habet, quando ex observatione verborum legis sequitur aliud contra

intentionem Legislatoris: *Sed* hoc sequitur, nimis remissio occiso innocentis. Ergo.

12. Judge representat personam totius Reipublicæ. *Sed* si tota Republica talen sciret innocentem, non posset eum damnare. Ergo nec Judge.

Ad 1. dist. ant. Judicare publicè contra veritatem publicam, C. ant. contra privatam, N. ant. Oppositor patet ex probatione.

Ad 2. neg. min. ad prob. dist. ant. Loqueretur contra mentem, ut est minus persona privata, C. ant. ut est minus persona publica, N. ant.

Ad 3. dist. ant. directè, C. indirectè, N. Patet ratione 2. & confirm.

Ad 4. dist. ant. manet innocens absolutè, C. in iudicio, N. Unde & manet innocens in foro poli, seu coram D. o: quia tamē est probatum nocens, & ejus via subditur potestati humanæ. Usq.

Nec. ex *S. Thom.* ad 2. quod Dao, idem est de de Christo competit judicare secundum propriam potestatem, & ide in judicando informatur secundum veritatem quam ipse cognoscit, non secundum hoc quod ab aliis accipit. *Sicut* est de aliis Judgebus.

Ad Caput. Cum aterni dicitur, intelligi de eo, quem nec in foro interno; nec in externo tribunal aterni Judge reum habet. Tribunal ergo humanum secundum allegata & probata procedens, est quandam participatio tribunalis divini secundum ordinem legitimū Iuris, si is servetur. Quia alia Judge, qui ex ignorantia condemnaret innocentem, etiam condemnaret eum, quem aterni Judgeis tribunal reum non habet.

Ad 5. dist. ant. Testes falsi, nec presumpti, ut veri, C. præsumpti; & sufficiunt. Non deserviunt veritati privata cognoscendæ, C. ut est in iudicio, N. ant.

Ad 6. N. illatum ad prob. dist. ant. Legitimè, & conservato Juris ordine, N. secus, C. Nam sacer textus expressè ait: *Sciobat, quod per invidiam tradidit enim. Testimonia non erant convenientia. Adduxerunt falsos testes.*

Item condemnavit Jesum ex timore Casaris & plebis. *Timebat vero plebem. Si bunc dimiseris, non es amicus Caesaris.*

Ad 7. N. cons. Nam Judge quidem rectè tunc iudicat utpote secundum allegata & probata, quia ibi se gerit ut persona publica; Paulus tamen non potest patre illi sententia, quia se gerit ut persona privata, regulans sese secundum scientiam privatam.

Ad 8. N. cons. Quia defensio veritatis de fide non pender ex scientia privata. Papæ (posset enim privatim esse hæreticum) nec ex testimonio hominum, sed ex assistentiis Spiritus sancti.

Ad 9. N. cons. Quia confirmator in eo actu non tenetur procedere secundum allegata & probata, sed prout iudicat expedire bono communis, quod potest scire scientia privata, & ut illa.

Ad 10. N. cons. Quia bonitas Legum non pender ex testimonio asserentium, sed ex eo quod latè sit ab habente autoritatib; & sit conformis legi naturæ; ast veritas facti in iudicio pendet ex allegatis & probatis, seu legitimo ordine iuris.

Ad 11. N. cons. ad prob. dist. ant. Si sit simul contra bonum commune, C. secus, N. Intentio ergo Legislatoris est, ut Judge non sequatur sententiam privata, quod si non faceret, sed dictam legem interpretaretur per epikiam, seceretur contra bonum commune turbatio Reipublicæ & populi, ut patet ex Ratione 2.

Ad 12. dist. maj. Representat secundum notitiam publicam, C. privatam, N. Si ergo toti Reipublicæ innocentia nominis esset nota, esset innocens non solidum secundum scientiam privatam, sed & publicam.

Sed quid si ipse Judge illos falsos testes & accusatorem subornasset, eorumque accusationem impidere amplius non posset?

Dico: Gravissime peccasset, & cum pari periculo vita teneretur infamatum ejusque vitam conservare.

QUE-

De vitiis Justitiae oppositis.

QUÆRO III. Quid in casu positio Judge tenetur faccio, ut liberet innocentem?

XLI. Resp. 1. Officium propter hoc resignare non debet.

Ratio: Quia formaliter, & per se nulli facit iniuriam, sed uitior jure suo.

Resp. 2. Si sit Judge inferior, saltem ex charitate tenetur causam remittere ad superiorē, (si sine gratia damno suo possit) vel concedere appellationem ad illum, & coram illo pro innocentem testem agere, ac iniquorum testimonia pro possibili infringere.

Resp. 3. Remissa ad se causa tenetur testes strictius examinare, etiam cum exprobratione, & leges non possunt mitigare: immo, si sine scandalo fieri potest, dare occasionem fugae, v. g. carcerem relinquendo apertum.

Resp. 4. Si sit iudex supremus, & possit fieri sine scandalo & damno Reipublicæ, tenetur in legibus dispensare, ut vitam salvet.

Ratio: hoī omnium est: Quia quilibet tenetur viis illicitis defendere innocentem.

Resp. 5. Si haec omnia non juvent, subsistit Responso ad Questionem 2.

QUÆRO IV. Potestne Judge judicare aliquem non accusatum?

XLIII. Resp. 1. Non potest. Ita S. D. art. 3. **Ratio:** ejus est: Homines confugient ad iudicem siad justitiam animantur: justitia autem non est ad seipsum, sed ad alterum. Ergo oportet, quod Judge iudicet inter aliquos duos, quod fit, cum unus est accusator, & alter reus.

Noī. 1. ex *S. Th.* art. 3. ad 1. quod Deus in suo iudicio uitior conscientia peccantis quasi accusatore; vel etiam evidencia facti, quantum ad ipsum, juxta illud Gen. 4. *Vox sanguinis fratris tuī Abel clamat ad me de terra.* Et ad 3. art. 3. *Deus in suo iudicio procedit ex propria notitia veritatis, non autem homo, ut patet ex citis ad q. 2. Et idem homo non potest simul esse accusator, & testis, & iudex, sicut Deus: ex cuius instictu (ut subdit S. D.) Daniel fuit simul accusator, & iudex, & cum divini dicti Executor.*

Noī. ex soiāt. ad 2. quasi publica infamia etiam habet locum accusatoris. Unde super cit. Gen. 4. de Abel ait Gloss. Evidenter patrati scleros accusatore non egit. *Ex quibus patet.* Responsionem primam intelligi, vel de accusatore formali, vel de virtuali, id est, habente locum accusatoris. Quia etiam spectat denuntiatio-juridica, quia crimen defertur ad iudicem, ut ipse inquietus, & pro bono Reipublicæ puniat. Videlicet dicuntur in seq. Exam. 5. n. 48. & seqq.

Resp. 2. Præter accusationem requiri, ut reus citatur, & iudicatur, & locum defensionis habeat.

Ratio: patet ex ipso iure naturæ. Unde est tritum illud: *Auditur & altera pars.*

Hæc tamen subinde expedit sine manifesto processu fieri, & clamat, ut si timeatur ne tumultus fiat in populo, v. g. si quis in fraganti sui deprehensus, vel occulitus prodror patet, vel offensor Majestatis, &c. esset occidens.

Resp. 3. Judge etiam supremus non potest condemnare eum, quem ipse scientia privata scit esse mortis reum, sed in publico probatur innocens.

Ratio: patet ex citis ad q. 2. & 4. Quia non est confessus, nec juridice convictus; in se quidem non cens, sed in iudicio innocens.

QUÆRO V. Potestne Judge licetè remittere personam? Et quam sententiam debet sequi in judicando præsentem in favorem amicorum.

XLIV. **Resp. 1.** cum *S. Th.* art. 4. in corp. Nullus Judge, etiam supremus, potest licetè remittere personam, quam juscit exigit injurias pro injuria.

Ratio: Judge est, ius suum cuicunque tribueret, nec potest pro libitu aliquem eo privare.

Resp. 2. Accipiens talia munera tenetur ea restituere: & graviter est puniendus. Ita Jura.

Ratio: inquinus Judge: *Bos loqui non potest, quia vacca non permittit.*

Resp. 3. Accipiens talia munera tenetur ea restituere: & graviter est puniendus. Ita Jura.

Ratio: ex dicitis. Quia opera Justitiae non sunt venalia. *Not.* Si haec munera in specie sint data ad corrumpendum Judgecum (tua de his loquimur), Fiscus datum vindicabit; vel si sit causa Ecclesiastica) ius suis Judge superioris applicabitur Ecclesie, vel pauperibus.

Resp. 2. Judge Ecclesiasticus, sive ordinarius, sive delegatus sportulas exigere non potest.

Ratio: Quia habet sufficientem sustentationem ex beneficio. Ergo non debet recusare justitiam gratis administrare.

Excipiuntur expensæ, si delegatus alias facere debetur pro itinere, &c. modo partes non sint pauperes, quia tunc nec illas rectè exigunt.

Resp. 4. Judge civilis ordinarius nequit exigere sportulas.

Ratio: Quia communiter à suo Principali,

nimirum Princeps, Republica, Comite, &c. habet concubinato, &c.

Resp. 2. Princeps qui habet plenariam potestatem, seu supremus in Republica, si ille, qui passus est in injuriis, velit eam remittere, poterit eum licetè absolvere; si videtur, hoc publice utilitati non esse nocivum. Ita S. D. in fine corp.

Ratio: patet ex ipsis terminis. Qui habet plenariam potestatem.

Resp. 3. Judge inferior id non potest.

Ratio: Quia debet procedere secundum Leges sibi à Superiori impositas & prescriptas.

Ad 2. partem Quæsiti patet ex dicitis supra *Tract. 1. Exam. 3. num. 28.*

QUÆRO VI. Licetne Judici acceptare munera, vel sportulas?

XLV. Ante Responsionem Nota, discrimen esse inter sportulas & munera.

Nam primo munera propriè, seu strictè, & in rigore sunt, quæ ex intentione dantur, non pro labore, nec ex debito, sed pro favorabili sententia obtinenda, vel obiecta, quæ proinde quasi venalem Munera sive in primo, sive in secundo sensu dari possunt in ære, vel in escutientia, aut poculatu.

Resp. 1. Ceterissimum est, quod nullus Judge, vel publicus Minister justitiae salva conscientia possit accipere munera propriè sumpta, etiam modica; nimirum in primo sensu, sive ante, sive post sententiam, etiam ab eo qui habet justam causam, sive in ære, sive in ali generi, sed peccat graviter dans & recipiens. Ita communiter Jura Canon. & Civilia.

Ratio: Tum quia justitia non est venialis, seu vendibilis. Tum quia per munera tribunalia pervertuntur, justitia eliminatur, & magna scandala generantur. Hinc illi Versus:

Mutnegra cum murva faciunt rellissima curva.

Retrograde mutnegra argentum, murva, aurum.

Auro guisa fides, auro vendita jura. Et refutatur, ab uno litigante fuisse aliquando iudici missus bos, ab altero eius uxori præcipitus vacca.

In iudicio Judge loquebatur pro vacca; quod inaudiens alter, clamavit: *Bos, bos, tu loquere.*

Responso inquinus Judge: *Bos loqui non potest, quia vacca non permittit.*

Resp. 2. Accipiens talia munera tenetur ea restituere: & graviter est puniendus. Ita Jura.

Ratio: ex dicitis. Quia opera Justitiae non sunt venalia. *Not.* Si haec munera in specie sint data ad corrumpendum Judgecum (tua de his loquimur), Fiscus datum vindicabit; vel si sit causa Ecclesiastica) ius suis Judge superioris applicabitur Ecclesie, vel pauperibus.

Resp. 2. Judge Ecclesiasticus, sive ordinarius, sive delegatus sportulas exigere non potest.

Ratio: Quia habet sufficientem sustentationem ex beneficio. Ergo non debet recusare justitiam gratis administrare.

Excipiuntur expensæ, si delegatus alias facere debetur pro itinere, &c. modo partes non sint pauperes, quia tunc nec illas rectè exigunt.

Resp. 4. Judge civilis ordinarius nequit exigere sportulas.

Ratio: Quia communiter à suo Principali,

nimirum Princeps, Republica, Comite, &c. habet suum

Tart. IX. Examen III.

suum salarium.

Dixi, *ordinarius*. Nam si summa, pro qua litigatur, excedat centum aureos, potest delegatus moderatus sportulas accipere, prout fert laudabilis loci consuetudo. Ita patet ex Novell. 2. cap. 9. Et hic recoliganda est ante data in *N.*, differentia inter munera & sportulas.

Resp. 5. Acceptare munera in secundo sensu tamquam donaria, vel honoraria sponte, & liberaliter data ante sententiam, periculoso est & scandaloso, si tantum notabiliter quantitas.

Ratio: Quia subest periculum perversiois justitiae, ne animus Judicis ad iniustitiam fleatur.

Resp. 6. Esculent & pocula, sine uila exactione a paribus subveniunt, presertim modica *nimirum* die consumptibilia, etiam ante sententiam acceptate non videtur illicitum, si desit scandalum, quibus possit moveri ad ultra inquietendum ex officio.

Differunt 2. In denuntiatione defertur crimen ad Superiorum ut Patrem, ut patet ex prima differentia, ad eum debet procedere una, alterare monitione, seu correctione fraterna, ut posse dicatur. In accusatione vero criminis defertur ad Superiorum ut ad judicem, ut per criminum punitionem obtineatur quies Reipublice, & exemplum aliorum, aut damni illati reparatio: & illi non est necessarium primitenda correctione fraterna, nisi forte ex accusatione sequitur majus malum Reipublice, quod per secretam monitionem possit impediti. Si ergo puniatur ante non monitus, ubi monendus non erat, sibi imputet, quia bonum commune praevaleat privato.

Not. Quod si quis a publico justitiae Ministro petat aliquem laborem extraordinarium prelio zemissabilem, ad quem ex vi officii non tenetur, v. g. magistrum studiorum, certum iter, &c. poterit pro eo exigere moderationem pretium, si fiat sine scandalo, & aliorum damno.

XLVII. Quomodo resolvitur Casus?

1. Minister justitiae denegat que justa sunt, nisi fiat offertorium, v. g. recusat apponere sigillum.

2. Sunt plures, qui equali iure gaudent, ut lites eorum expediantur, ut in Judicis arbitrio sit positum quem cui praeponat; unus autem eorum ei offert munus, licet Judicis eius causam expedire pte aliis excepto oblati munieris?

3. Datur ei manus ad redimendam vexam, ne causam minimum protrahat, ne parti adverse injuste faciat, &c.

Ad 1. Si minister sit publice stipendiatus, nec iure, nec consuetudine talis exactione ei sit concessa, est injusta, & restitutio obnoxia.

Ad 2. dico, esse scandalosum & periculosum: qui vero amat periculum, peribit in illo.

Ad 3. sicut in primo Respondeo: quia non datur meritis liberaliter, sed ex metu, qui admisit involuntarium. Si autem interdum prasumi possit, quod datus restituitionem condonet, saltem recipiens a peccato immunis non manet.

In similibus sc̄p̄ surdo canitur fabula.

EXAMEN V.

De Injustitia accusatorum.

De qua S. Thom. q. 68. per 4. art. Et accusati, seu rei. Q. 69. per 4. art.

QUERO I. Quid est accusatio, differente à denuntiatione? Et cadiam sub obligatione?

XLVIII. Resp. 1. Accusatio est delatio rei de criminis ad vindictam pulicam libello facta apud Judicem competenter.

Dixi, libello, id est, scriptis, ut fieri debet docet S. D. art. 2. pro majori certitudine, sic ut in eo nominetur accusator, accusatus, Judge, species delicti, complex, locus, tempus, &c. Potest tamen etiam fieri verbaliter, modo Notarius omnia redigat in scriptum.

Dixi, *competenter*: quia non quilibet cuivis Judicii subjectus est, sed suo.

Resp. 2. Accusatio & denuntiatione Evangelica differunt, ut ait S. Thom. art. 1. in corp. quid in denuntiatione attenditur emendatio fratrui, in accusatio punitio criminis.

Differunt 2. quod accusator teneatur crimen probare, & si in probatione deficit, luat penam talionis, quae non amplius videtur esse in usu, sed solet impuni arbitria, nec etiam potest infligi iis, qui bona fide accusantur, sed solū qui mala, id est, cum voluntate nocendi. Denuntiator vero non tenetur crimini probare, sed tantum Judici manifestare indicare, quibus possit moveri ad ultra inquietendum ex officio.

Differunt 3. In denuntiatione defertur crimen ad Superiorum ut Patrem, ut patet ex prima differentia, ad eum debet procedere una, alterare monitione, seu correctione fraterna, ut posse dicatur. In accusatione vero criminis defertur ad Superiorum ut ad judicem, ut per criminum punitionem obtineatur quies Reipublice, & exemplum aliorum, aut damni illati reparatio: & illi non est necessarium primitenda correctione fraterna, nisi forte ex accusatione sequitur majus malum Reipublice, quod per secretam monitionem possit impediti. Si ergo puniatur ante non monitus, ubi monendus non erat, sibi imputet, quia bonum commune praevaleat privato.

Ratio. 3. ex corp. art. 1. Si crimen, ut v. g. est proditio civitatis, machinata insidie in personam Principis, Heres, &c. vergat in detrimentum Reipublice, sed a corruptionem corporalem vel spiritualem, quilibet homo tenetur ad accusationem, dummodo sufficienter possit probare, quod si non possit, non tenetur accusare, bene tamen denuntiare.

Ratio 1. & 3. p. est: Quia quilibet teneat, à corpore, cuius est membrum, avertire malum corporale, vel spirituale, quantum potest. Ergo.

Ratio 2. p. Nullus tenetur ad hoc, quod non potest debito modo perficere, ut ait S. Thom. cit.

XLVIII. Denuntatio alia est secreta, aut caritativa, que etiam dicitur Evangelica, nō potest in Evangelio Matt. 18. inculcata. Alia publica, seu judicialis.

Prima intendit emendam fratri, & crimen fratri denuntiat Superiori, ut private persone ad paternam corrugendum idonea, sed ut Patri, non ut Judici.

Altera intendit bonum communem, vel alterius innocentis, & crimen fratri denuntiat Superiori ut est persona publica, & Judge, ut per publicam vindictam satisfiat Communitatē læsa.

Ratio 5. Denuntiantur judicialiter, et si non incombant onus probandi, debet tamen aperire indicia, quibus Judge ex officio moveatur ad ulteriorem inquisitionem, in quo differt ab eo qui denuntiat charitativè; et enim crimen, quod videt, Prelato denuntiat potest, licet indicia talia aperire non possit, quibus sao modo ostendatur: dummodo putet sibi fore habendam aliquam fidem.

Differit ab eo 2. quod nomen suum inscribere debet, & vocatus coram Judge comparetur ad publicam testimonii depositionem.

2. *Differit* quo denuntiatio judicialis habeat locum licet crimen sit mere præteritum, securus est de charitate, nisi timeatur periculum in malo persistendi, aut crimen iterum patrandi.

Resp. 6. An & quando denuntiatione sit primitenda correctione fraterna, colligitur ex doctrina S. Thom. tradita supra Tract. 7. Exam. 6. n. 99. ubi revidetur quacumque de correctione ibi dicta sunt n. 97. & seqq.

Resp. 7. Si quis aliquem accuset, vel denuntiet, non præmissa correctione fraterna in causa quo potest mittenda est, tenetur ei restituere omnia damnata secuta.

Ratio: Quia injuste talis infamatur, & habet ius ad suam famam, nisi bonum commune criminis publicationem requirat.

Et

De vitio Justitia oppositis.

Et sic intellige (ait noster dñs la Croz) præceptum Visitatorum y sub excommunicatione mandatum sibi denuntiari delicta. Nam si proximus jam sit emendatus, aut per secretam correctionem probabilitas emenda ejus, non potest accusari nec denuntiari, nisi adit periculum boni communis.

Resp. 8. Si sit dubium de emenda Rei, vel Fratris per secretam correctionem, est obligatio accusandi, vel si testes pro accusatione non adint. Juridice denuntiandi.

Ratio: In dubio standum est pro bono comunitate.

Ratio. 9. Accusans aliquem de occulto crimen, quod in judicio probare nequit, peccata mortalitate, & tenetur ad restitucionem omnium dannorum exinde securum.

Ratio pater ex dictis supra de detractione & restitutio fame.

Exceptio est, si ex ignorantia invincibili putavite sit posse probare.

CASUS PRIMUS.

Caspas faturus est centum aureos ex aperta Ecclesie quadam capsa, ob quod iura est per superiorum excommunicatio, ut qui de tali furto sc̄p̄, intra novem diem terminum id ipsi revelet. Unde Melchior, qui solus furem viderat, & timore perculsus tunc non obstat, nec modo habet sufficientem probationem ad convincendum Casparum, & licet secreto ipsum admoneat, & nihil proderit, confessarium addit, pro consilio postulando, ne in excommunicatione incidat.

Queritur, utrum in jungendum sit ei, ut Casparum denuntiet, & si nolit, absoluat debeat, & excommunicationis sit res.

Pro sententia affirmativa sunt rationes principue. Quia quotiescumque sententia non continet aliquid illicitum, ob quod nulla redditus, illi parendum est. Cap. Cum inter, de Jud. & Ig. Reg. Justicia, ff. de Reg. jur. sed haec sententia excommunicationis nihil illicitum continet, eo quod intelligitur, ut denuntiet furtum occultum, salvo ordine Evangelico, hoc est, admonitione secreta prius facta, & quando haec nihil proficeret; sunt enim mandata generalia intelligenda secundum ius. L. Si procurat, ff. de Cons. indeb. cap. Causam que, ff. Recr. Propter.

Tum Quia etsi illi, qui voluntarie, & ex se in judicio accusat, tenetur ad probandum, 2. quest. 3. c. Calumnior, & cap. Qui non probaverit, & S. Thom. 2. 2. q. 68. art. 1. ille tamen, qui non voluntarie, sed quasi confide & à judge astricis aliquid denuntiat non necessit in illud probare in judicio, quia intentio judicis haec semper non est, sed aliquando, & maxime in occultis denuntiationem præcipit, ut ex illa habeat plenior notitia facti, & procedatur ad speciales inquisitiones contra eum, vel ad questiones, & torturam: igitur qui iam servauit ordinem Evangelicum in admonendo, & corrigitur furem, nec illum potuit ad restitucionem inducere, tenetur ex præcepto late excommunicationis depone in judicio id, quod scit, dicendo se probare non posse; quod si ad hoc non servauit ordinem Evangelicum, nec illum potest commode separe intra terminum ab excommunicatione præfusum, tunc deponat, & denuntiet judicis: si quidem scire malefacit, sed velle; antequam illum in judicio manifestet, servare divinum præceptum de correctione fraterna. Et si judex instet, & præcipiat, ut non obstante, quod correcio sit prætermissa, denuntiet reum, tunc mandatum illud est contingenit intolerabili errore, nec sententiam excommunicationis est, cum sit omnino illicita, & præceptio divino contraria.

Confirmatur. Quia magis secretum est, quod non sit tur ab alio, quam ab ipso fure, quam sit id, quod se tur ab alio, & ab alio, qui furantem ipsum videt. Sed in causa quo futrum factum est notorium, & fur. Et in causa quo futrum factum est notorium, & fur.

est occulus, ut quia à nullo securus quis illud committit, nec habentur indicia contra aliquem. Prelato precepienti, ut si quis sciret furem, illum reuerat, tenetur ille qui furatus est, seipsum reuelare, inquit D. Th. in 4. Sent. dist. 17. q. 3. art. 2. & videatur colligi ex illo, quo Iosephus dixit ad Achas mihi mihi gloria domino deo Israel, & confiteatus indicu mihi, quod feceris, ne abscondas. Iosephus 7. Ignoto multo magis videatur, quod debeat ille qui furatus videtur, & nullus teneat se prodere, de Peñ. dist. 1. c. Non tibi dies, ut prodas, quando crimen tamē est manifestum, licet persona sit ergo; & tenetur ad præceptum Prelati proderi, alias incurrire excommunicationem, quae in non revelantem fertur: cum in notoris delictis evidenti facti sit plus quam accusator: dicente Sancto Augustino c. Evidenti, de Accus. Evidenti patrati criminis clamore accusatoris non indiget, & cap. Ad nostram, l. 3. de Forjar. Manifesta delicta accusatione non indigent, nec in eis est ordo judicialis ordinandus. Deinde S. Thom. & Cajet. 2. 2. quest. 69. art. 2. refert, interrogatur de quodam furore in Capitulo generali sui Ordinis, an possit superior furem investigare, & furem inquire, cum furem esset publicum, & notorium? Respondet affirmativè licet.

Sed bis non obstantib[us] contrariorum tenendum est, quod non debet imponi Melchiori, ut occultum furem denuntiet, nec excommunicationis sententia ille in hoc casu ligat. Primo. Quia excommunicatione est actus jurisdictionis, & potestatis, & ideo Judge in ferenda excommunicatione, non procedit ut patet, ad emendandum solius secreta delictum, sed ad ipsum puniendum; et enim excommunicatione pena sacramentis, & communicationis Fidelium, & ideo cum Judge neque punire neque sententiare, nisi ea delicta, quae in suo foro exercitori probantur, sequitur quod neque potest obligare ad revelandam ea occulta, quae testibus probari nequeunt. C. Illo Deus omnipotens, & Conclusi 2. q. 5. Erubescant. d. 32. Quarē qui ita rem scit, ut nequam probare valeat, non compellitur judge præceptio ad eam denuntiantem: est enim contra rationem naturalem, quod occulta scientie publice subsint iudicio publico: in casu autem, persona, quae furem commisit, est haec occulta, ut non nisi ab uno secreto fuerit visa. Cognit. 2. 2. q. 69. art. 2.

Secunda. Quia vel iste, qui secreto reum novit, temebitur ad illum revelandum iudici tamquam patri, & homini privato, vel tamquam superiori, & habenti jurisdictionem. Non primum, quia id non obligatur ex vi excommunicationis, haec enim cum sit actus jurisdictionis Ecclesiastice, non operatur nisi post finitum totum ordinem correctionis fraternæ, juxta illud Matth. 18. Si te non audierit, & die Ecclesie: & c. Si peccaverit, q. 2. quest. 1. Et ideo ad revealandum aliqui tamquam patri, & homini privato ad emendandum fratrem, non tenetur determinate isti, aut illi revelare, sed cui sibi videbitur opportunitas, & utilius, ut at D. Th. 2. 2. quest. 33. Finis enim correctionis fraternæ est sola proximam emendationem, non puniendum, nec fame, & auxilii latro. Non item tenetur ad illum revealandum iudici tamquam superiori, & potestatem habenti; quia occulta & que probari nequeunt, nisi sint prodictiones, vel hereses, aut alia similia futura mala, quibus obviari nullo alio potest remedio, non subsint iudicio potestati: cum enim haec respiciat forum publicum, & delicti punitionem intendat, non potest, nisi in iis exerceri, quia in dicto foro manifesta, & probata erant. Unde cap. Inquisitionis, de Accus, prohibuit

R. 2
est

est puniri quempiam de crimine, super quo non laborat infamia; immo peccare mortaliter judicem, qui per viam inquisitionis procedit contra aliquem, nulla precedente infamia, quia dat causam lèseundi famam proximi, ut definitur *c. Cum aportet, &c. Super huc, &c. Qualiter, & quando 2. de Accusa.*

Quare, & delictum licet sit notorium: si tamen persona, qua illud commisit, est occulta, non subest potestas judicis: Quia illa, que non subiacet scientia publice, non subsumt iudicio publico. Unde Theologi communiter assursum, quod quando Praelatus præcipit super occulta, non teneat illi responderre, quia in his non est noster iudex; ad eo quod licet juramentum debet de dicenda veritate, quam scimus possumus verè respondere, nos nihil scire absque eo, quod in perjurium incurramus, intelligendo intra nos, quod talia necimus, ut illa detegere teneamus: qui enim iurati dicere quod seit intelligitur iurare dicere quod licet potest, & non amplius.

*Tertio infamare proximum est peccatum contra iustitiam, & ex suo genere mortale, ut Theologi docent in 4. dist. 15. cum D. Thom. 2. 2. quest. 62. art. 2. & habetur in c. Quisquis 5. q. 1. contra autem ea, que sunt iuris divini, non potest, lex humana quidquam precipere, quia inferior non potest abrogare superioris auctoritatem; & ideo cum manifestare peccatorem occulatum, sit illius famam notabiliter maculare, nullaque lex cuiuscumque humani iudicis id potest precipere, alias iusta erit, & non observanda. Unde in c. Plurimum 2. q. 7. dicitur: *Plurimum boni viri superiorum aliorum peccata, & tacent: quia ea que ipsi scunt, iudicibus probare non possunt.**

Facit ad probationem hujus conclusionis *Clement. Nolentes, cum gloss. de Hereticis.* Ubi post impositionem excommunicationis poemam ipso facta Inquisitoribus, qui in sancti offici tribunali pecunias extorserint subditur: *Quod socii, & officiales, qui scunt secrète Inquistores talia commisisse, ipsos arcerit redargere, & corriger in secreto stuleant, sed si tali modo ea scierint, ut sufficienter probare valeant, tunc denuntiantur Praelatis.* Ex quo texu sequitur aperte, non esse denuntiandum iudici quod probari non potest; ut ibi notant communiter omnes juris Canonici Doctorates.

Nec illa in contraria partem adducta quicquam officiatur. Conceditur enim, quando in iudicio constat de ipso facto, sed non constat de persona delinquente, & posse Prælatum, & Judicem procedente inquisitione generali, præcipiendo, ut reveletur id quod scitur, sed non potest querere nominatio, an Joannes, vel Franciscus illud commiserit, nisi præcesserit contra illos infamia, vel indicia non quicquamque, vel levia (ut aliqui malè sunt arbitrati) sed gravia, & urgentia. Quare cum præcipit revelari delinquenter, & magno iudicio uti oportet, quia tunc solum debent delicta specialiter, & delinquentes nominatio denuntiari, quando id est omnino necessarium, ut immunitus mali occurrat, quia si sufficerit generaliter admonere iudicem, quod aliqua mala patratur, & quod invigilat de nocte, & discutat per civitatem, tunc nequamque est facienda declaratio specialis delicti: eti sufficerit declaratio specialis delicti, ut homicidi, furti, vel alterius in individuo, non est tunc procedendum ad manifestandam personam: Nam habenda semper est ratio famæ proximi, & eatenac conservanda, quatenus damno proximerum, & nocimento animæ etiam sit, non potest alio modo obviari, quam illius delinquens faciat, & honorem macuando, ut docet S. Th. quodd. II. art. 1.

Ad primum ergo in contrarium adductum Resp. illum sententiam, quæ præcipiteret, ut delicta secreta, quæ in aliorum iustiama perniciem non vergunt, denuntiantur, esse iustiama, & illicitam; ut quæ famam proximi latet; quæ potestas humana limites excedit, volens cognoscere, & sibi manifestum esse in foro publico, in quo sola illa exercentur secretæ, & delicta testibus, & probationibus carentia, & præterea cum in tali case non obliget, ut quæ fertur a potente, non est illi parendum.

Ad secundum Resp. Similiter, non teneri ex præcepto late excommunicationis depone in iudicio quod non novit, nisi id probare valeat, alii peccare lethali infamando iustiama proximum: excommunicationis enim cum actus jurisdictionis exterioris, non comprehendit nisi delicta in exteriori foro patenta.

Ad Confirmationem Resp. Juri omni, tam natura li, quam scripto, & divino, & humano repugnare, quod occultus delicta auctor, seipsum probat; natura li quidem adversatur, ut, quæ sunt aliena à scientia publica, subsumt iudicio publico idemque sit reus, & auctor;

De vitiis Justitiae oppositis.

nos, servi dominos, filii parentes, nisi in caso valde gravi ex affectu boni communis, cui cedit particolare. *Aliqui ob reverentiam status, ut Clerici, &c. maximè in causa sanguinis.*

Resp. 2. cum Cajetano, omnes qui jure sunt prohibiti accusare, tenentur denuntiari criminis in manifestum Reipublice, sum, vel proximi detinuentum vergenti, sic tamen, ut, si denuntians sit Clericus, protestetur se non querere nec petere vindictam sanguinis.

Ratio: Jus humanum (quo præfati prohibentur accusare) non potest nec debet præjudicare iuri naturæ de consulendo bono communem.

R. 3. Omnis accusatio redditur iustitia per calamitatem, prævaricationem, & tergiversationem. S. Thom. art. 3.

Explicatio: Calumnia est, quando quis scilicet & ex malitia alteri imponit falsum crimen, vel etiam verum quidem sed occulatum, & non probabile in iudicio, vel probatum per falsos testes. Dixi, scilicet, si enim quidem ab alio audivit, sed rem diligenter non examinavit, non est propriæ calumniae, sed temerarius accusator. Utique tamen pro gravitate materias graviter peccat, & ad restitutionem

Prævaricatio est, quando accusatione inchoata accusator colludit cum reo, fraudulenter crimen occultando, legitimas probations non adducendo, falsas exceptiones acceptando; quod peccatum etiam cadere potest in Judicem, Testes, & maximè in Advocatos. Tergiversatio est, quando cepta accusatione accusator terga veritatis, seu præter iuris, & rationis ordinis ab ea desistit, cum tamen prosequi posset. Secus est si non possit, v. g. si melius esset informatus de veritate, vel de innocentia rei, vel si describat a testibus, aut Advocate, &c.

QUÆRÒ III. Accusatus tenetur fateri crimini?

L. Resp. 1. Probabilis est, quod reus iuridice à legitimo Judge, etiam sine juramento interrogatur, sub mortali tenetur fateri veritatem, licet sciat se ad mortem, tristrem, perpetuum carcerem, bonorum omnium confisicationem, aut aliam gravissimam penam esse condemnandum.

Ia S. Doctor. Oppositum tenent aliqui RR. nimis licitum esse negare, quamvis esset spes evadendi, & delictum solum semiplenè est probatum. Verba S. Thom. art. 1. in c. sunt: „Ex debito, tenetur accusatus Judge veritatem expondere, quam ab eo secundum formam juris exigit. Si non volunt, vel eam mendaciter negaverit, mortaliter peccat.

Et art. 2. in corp. „Alium est veritatem tacere, aliud est falsitatem proponere. Quorum primum in aliquo casu fieri; non enim aliquis tenerit omnem veritatem confiteri, sed illam solum, quam ab eo potest, & debet requirere Judge secundum ordinem juris, puta, cum præcessit infamia super aliquo crimen, vel aliqua expressa indicia apparuerint; vel etiam cum præcessit probatio semiplena. Falsitatem enim proponere in nullo casu licet alia.“ cit. Hæc S. Doctor. Quæ semiplena probatio est testimonium unius testis omni exceptione majoris qui ultra accusatorem, vel id quod ejus loco est, testetur non quodcumque, sed directe, diu visa commissi criminis ab isto tali loco, & tempore. Tunc ergo Judge juridice interrogat, cum ostensio reo copia semiplena probationis criminis, aut talium expressorum indiciorum interrogat, an crimen commiserit. Quo præmisso.

Ratio S. D. est: 1. Quicunque facit contra debitum iustitiae mortaliter peccat: Sed ad debitum iustitiae pertinet, quod aliquis obediatur suo Superiori in his ad quæ sua Praelectionis se extendit, Judge autem est superior respectu ejus qui judicatur. Ergo.

Ratio 2. Obligatio ad culpmam est de intrinsecatione iusti præcepti, ita ut ejus transgressio sit pec-
ca-

catum inobedientia, nec solum detur ad terendum, ut male putant adversarii; Sed praeceptum Judicis est iustum, & legitimum. Ergo obligat, &c.

Ratio 3. Judge justè potest reum, qui legitime interrogatus veritatem non facit, tradere torturam; sed hoc non posset, si reus haberet summum ius tueri vita; quia idem solum traditur tortura, quia non facit veritatem, quam faceretur. Ergo reus non habet illud summum jus, &c.

Confirmatur: Natura non tribuit alicui jus, seu facultatem agendi (etiam vita propria) privata tueri causa contra ius Superioris debite suum officium pro bono communis exequuntur. Ergo.

Resp. 2. Si Judge reum interrogat non servato dicto ordinis juris, non tenetur et accusator responderet; sed potest, vel per appellationem, vel altera liceat subfugere, mendacium tam dicere non licet, ait S. Doct. cit.

Ratio 1. p. Quia tunc Judge non agit ut Judge, quia non potest interrogare nisi de crimen publico, & probato saltem semiplenè. Ergo.

Ratio 2. p. Quia mendacium est intrinsecè malum, nec in illo casu est licitum, etiam veniale. Ergo.

Considerentur hic verbū S. Thomæ adducta pro R. 1.

Resp. 3. Reus in casu Resp. 2, potest licite dicere se non fecisse, vel se non teneri respondere; & hoc potest sine mendacio.

Ratio 3. Quia sic loquendo dicit veritatem, & responderet conformiter ad mentem rationabilē (licet non irrationalē), interrogantis, qui in iudicio tenetur, & potest solum interrogare de crimen publico. Unde, & sensus respondentis est: Non feci crimen publicum, seu de quo me iudicē interrogare possit.

Nec obstat, quod Judge decipiatur, quia talis deceptio non est activa, seu per se à reo, quia is justè se tuerit, sed solum passiva, & per accidens, adscribenda culpa Judge, non intelligentis (quem tamen scire potest) sensum verborum.

Hujus intelligentia magis patebit enim, dum ageatur de mendacio, ac usi licito, vel illicito restrictionis mentalis, & amphibologiz. Tract. 10. Exam. 4. n. 57. & 60.

Resp. 4. Si sit dubium, an Judge juridice interrogat, & crimen jam sit præteritum, seu commisum, nec vergat in damnum Reipublice, vel Tertiū, reus non tenerit fateri.

Ratio 1. Quia tamen naturalia, quam divina, & humana dicunt, in dubiis meliore sunt esse conditionem possidentis, & favendum esse reo: Sed in eo casu reus est adhuc in possessione honoris, famæ, & vita. Ergo.

Ratio 2. Licet in dubio plerumque pro Superiori praesumti debet, non tamen in hoc speciali casu, dum praesumti gravissimum est, quod proinde in dubio an iustum sit, subditus suscipere non tenetur, sed interrogatur. Igitur absolvit non potest, quia daretur Sacramentum impenitenti, estque absolutio invicta, quia datus venia non merent.

Resp. 5. Si crimen in casu illo dubius sit in damnum publicum, vel privatum adhuc immensum, Judge tenetur dubium depolare, & inclinare in favorem Reipublice, teneturque reus, vel respondere, vel ab inferendo majo desistere.

Ratio 1. p. Judge ex vi officii tenetur impetrare malum Reipublice, vel innocentis, quantum potest & pro eius favore habet ius examinandi reum.

Ratio 2. p. Quia cessante periculo cessat ius interrogandi.

Li. Oppono 1. contra 1. Resp. Nullus reus tenetur seipsum prodere. Ergo.

2. Consanguineus non potest cogi, ut agat testem contra consanguineum: sed nemo magis quam ipse sibi consanguineus est. Ergo.

3. Reus habet summum ius tuendi vitam, & ex hoc capite potest invasorem occidere, & reus in pericula vita existens pariter potest ex carcere fugere, ut

& potest fugere servus in bello captus; Item citatus potest non comparere, &c. Ergo similiter.

Ad 1. ait S. Doct. art. 1. ad 1. „Quandò alii, qui secundum ordinem iuris interrogatur, non ipse se prodit, sed ab alio proditur, dum ei necessitas respondendi imponitur per eum, cui obediens teneatur.

Ad 2. est disparitas, quia primum leges vetant, non secundum. Addit, quod in gravibus criminibus ut heres, læsa Majestas, falsificationis moneta, præditionis patria, Mai: non est vera.

Ad 3. ante. solum est verum salva justitia, sen ordine juris. Exempla allata non sunt ad rem. Quia nec Leges, nec Judges præcipiant reis ne fugiant, sed ministri justitiae ut eos custodian; Judge autem habent obligationem prædictam examinandi reum, & reus faciunt veritatem. Item citato non præcipiat absolue, ut compareat, sed si habet, quo se defendat, ne postea alleget, sed non auditum esse condemnatum. Idem est de servo.

Dico mihi, quid in eo casu faciet Confessarius cum reo, qui iudicē interrogatus negat veritatem?

Totius est, & probabilis, quod non possit eum absolvere durante processu (ut docet de la Cruz, & alii) nisi sincere promittat, se veile fateri, quamprimum denuo iudicē fuerit interrogatus.

Ratio 1. Quia manet in affectu peccati mortalis. *Quod si* reus sive per fugam, sive per tormenta superando, se salvaverit, potenter tunc Confessarius eum absolvere, eum non obligando, ut se prodat?

Affirmo. Tunc enim sua libertati iam est restitutus, Verum tamen est, si alius per hoc damnum incurratur, & potest solum interrogare de crimen publico. Unde, & sensus respondentis est: Non feci crimen publicum, seu de quo me iudicē interrogare possit.

Ex diis solvitur CASUS requies.

Tomas vinculis traditus, convidusque per duos testes de quadam criminis capitali, interrogatur sibi à Judge, ram in tortura, quam extra de rei veritate, negat sibi illud egisse, & cum in tormentis mori timeat, peti Confessarium, cui revelat se metu suspensus negare veritatem.

Queritur, num Confessarius ei consulere debet, ut verum pandat, & si nolit, ei deneganda sit absolutionis?

Res. Confessarium debere consulere Thomas, & præcipere, ut verum pandat, & si nolit, non est absolvendus. Quia suadere reo ut veritatem fature, est actio licita & , nullus in peccato perseverans est absolvendus. Thomas autem, ut supponitur, interrogatus à Judge legitimo, non respondens secundum formam interrogations perseverat in peccato, cum non habeat propositum dicendi veritatem, si iudicē sit interrogatus. Igitur absolvit non potest, quia daretur Sacramentum impenitenti, estque absolutio invicta, quia datus venia non merent.

Sed an Confessarius talis irregularitatem incurrit, consulendo, ut si à Judge interrogatus secundum ordinem iuris fuerit, veritatem omnem aparet, & suspendit sequatur? Dicimus *Negative*, quia ad incurram irregularitatem ex opere licito non sufficit quod illud sit causa remota deformationis, sed operari, ut sit propinquum Argum, c. de Occidens 23. quest. 5. & Gloss. in c. de Ceter. de Homicidio. Ea vero dicitur hie causa propinquia, que vel sapientia natura, vel ex intentione operantis dirigitur sufficiens, & speciam in deformitate exigitur secutam, Tum etiam quia Clericus præsens bello justo, si adhortetur militis ad pugnam, & ad victoriam generaliter, nullam incurrit irregularitatem, immo neque si ad hunc solum effectum ut vincant, præbeat arma militibus, quia etsi ex tali adhortatione, & armorum exhibitione homicidia multa hostium sequantur, ille tamen haec speciam, & principaliiter non intendit, sed victoriam, quam veler nullo hoste occiso consequi

ut

De vitiis Justitiae oppositis.

ut ait S. Antonin. 3. p. tit. 28. c. 2. §. fin. Ita in proposito Confessor inducens penitentem ad veritatem, de qua iuridice interrogatur, dicendam, quamvis ex hoc ipsius mors sequatur, non erit irregularis; quia non inducit principaliter, ut talis mors sequatur, sed ut penitentia peccato liberetur, & ad solutionem idoneus efficiatur.

*Nec obstat textus in cap. Quod in dubiis, de Pa-*nit, ubi dicitur irregularis esse eos Sacerdotes, qui ad praetulandum incidunt in bellis. Neque Glossa in c. Ita quorundam, de Judge. Quae irregularis illos indicat, qui ad praetulandum dant arma, si his aliquis interficiatur. Resp. haec esse intelligentia de illis, qui incidunt, vel dant arma, hac præcipua intentione, ut necesse & homicidia sequantur; non autem de aliis, qui principaliiter haec faciunt, ut fortiter præfuerit, & vicitur comparetur quamvis secundario, & ex sequenti homicida sit subsecuta.

Non etiam officit, quod quid suadet reo ut delictum suum in iudicio fature, sciens illum ex tale confessione esse ad mortem damnandum, videtur virtualiter velle ejus mortem, & intentio virtualis, seu tacita æquivalatur actuali, sive expressa in t. Cum quid, ff. de Reb. cred. & cap. Quædammodum ju-
restrando, & præterea, ad irregularitatem incurram, & perinde si vellet homicidium in se, vel in sua causa, cap. Presbyterum, & cap. Continebat, de Homicidio. Jam autem confessio talis delicti in iudicio est causa mortis inferenda reo, & deinde Confessor, qui ad talem confessionem illum inducit, videtur ejus necesse velle. Resp. Ad hec, quod ad incurram irregularitatem ex homicidio causata ex actu justo requiritur de necessitate, quod vel tali actus per se, & ex natura sua causa semper homicidium, vel intentio agentis speciatim, & principaliiter in homicidium feratur: unde quamvis in homicidio in iusto sufficiat regulariter ad irregularitatem velle antecedens, & velle illud in causa, & intendere illud virtualiter: in homicidio tamen justo volito antecedens, & canas, neque intentio virtualis sufficit, sed requiri causa adeo propinqua, ut ad illum per se sequatur homicidium, & intentio ita in homicidium expressè dicitur, ut hoc principaliiter intendatur. Et ratio hujus discriminis est favor actus justi, quia sicut speciale in hac irregularitate est, ut ad eam per talum actum incurram, requiratur causa ita propinqua, & in intentio adeo specialis: ut ad alium effectum, quam homicidium non dirigitur.

Duo ergo in praesenti casu diligenter in Confessario consideranda. Unum est, ut priusquam inducatur reum ad veritatem in iudicio faturam, indagat, & inquirat, an via aliqua alia sit quia iusta res liberae valeat, vel appellando, vel obliuendo contra testes, vel opponendo quipdam contra probations, seu accusatorem, aut ordinem iuris, vel auctoritatem Judge: quoties enim modo alio iudicio potest tueri reus, quam per delicti confessionem in iudicio, non est ad hanc per Confessionem inducendus, maximè ubi imminet ultimi supplici periculum.

Secundum, adverterat Confessor, quid si reus evasit iudicium, neque amplius est à Judge de delicie interrogandus, non obligat illum ire ad iudicem, & manifestare suum delictum, sed absolvat illum imposta salutari penitentia pro mendacio, non enim tenetur reus esse minister justitiae in seipsum.

Quærer IV. Licit reo se defendere calumnioso, id est, fraude, vel dolo interrogations eludendol accusatori, vel Judge falso crimen imponendo? Ve potestne saltum Judge, & ministris justitiae resistere, si sit innocens, atamen per allegata, & probata morti adjudicatus?

LIII. Resp. 1. ad 1. partem Quæsti negative.

Ratio 1. Quia fraus, & dolus (idem est de calumnia) habent vim mendaci, ait S. Doct. quod quemcum licet.

Ratio 2. Juste condemnatus ministris justitiae

resistere non potest, benè tamen condemnatus injuncte. Ita S. Doct. art. 4. in corp.

Declarat hoc, & probat, dicens: Aliquis damnatur ad mortem duplicit: Uno modo justè, & sic non fit condemnato se defendere. Licitum enim est Judge eum resistentem impugnare. Unde relinquitur, quod ex parte ejus sit bellum injustum. Unde indubitate peccat. Alio modo condemnatur aliquis injustè, & tale modo condamnatur aliquis injuncte, dum illud Ezech. 22. Principis ejus in medio illius quasi lupi rapientes predam, ad effundendum sanguinem. Et ideo, sicut licet resistere latronum, ita licet resistere in casu malis Principibus, nisi forte proper scandalum vitandum, cum ex hoc aliqua gravis turbatio timeretur.

Ex quo sequitur, quod innocens per allegata, & deponit ad mortem damnatus, possit secluso scandalo, & damnatio communis se defendere, etiam occidente Judge, & ministris justitiae, si alteri se salvare non possit, sicut non peccat innocens invasus occidendo cum moderamine invasorem etiam innocentem, v. g. amentem.

Quærer V. Licet reo fugere, carcera rumpe, vel si non fugiat, potione mortiferam sumere, in panem oblatam recusare, si ad mortem venienti famis sit condemnatus?

LIV. Resp. 1. Reus ad mortem justè condemnatus, non tenetur fugere è carcere, etiam data occasione; quod etiam verum est, licet injuncte sit condemnatus v. g. in odiu fidei, vel ob similem causam.

Ratio 1. p. Quilibet licite subit poenam, quam meruit.

Ratio 2. p. patet in multis SS. Marryribus.

Ratio 2. Licit reo etiam justè ad mortem condemnatus è carcere fugere rumpendo vincula, & paries; nec tenetur resarcire dannum custodibus inde illata.

Ratio: Quia, licet tenetur publicè poenam, dum ipsa infligatur, subire, non tamen tenetur expeditare, ut indigatur, sed potest uti jure suo ad tuendam vitam, nec id illo jure vetatur, ut ante dictum ad 3. Oppos. n. 51. & damnatio non sequuntur per se, seu ex intentione Rei, sed adscribenda sunt negligētē Custodum. Sicut, & fuga aliorum si qui comitentur, præter eis intentionem

Ratio 3. Non peccat persona privata reo ad mortem damnato consulente fugam, vel dans instrumenta, quibus carcerem rumpat; peccat tamen minister justitiae in cursum perpetuum, secus si ad temporalem.

Ratio 1. p. Licet consulere alteri, quod is licite potest facere.

Ratio 2. p. Dans illa instrumenta cooperatur rei licet.

Ratio 3. p. Ministris justitiae incumbit ex officio, rei publicam potestatem.

Ratio 4. p. Tricemes, & carcer perpetua (secus temporali) sequuntur morti. Ergo.

Ratio 4. p. Reum juvare physice, ut vincula, vel carcere frangit, non est licitum.

Ratio: Quia illi ruptio à juventibus intenderetur per se, adeoque illicite, sed à reo solim per accidens sequitur ad actionem, ad quam habet jus. Sicut cuius licet occidere cum moderamine suum injustum invasorem etiam innocentem, v. g. amentem, ut ante dictum, ad quod etiam alias licite ei dat consilium, & arma; attamen non licet eum in hoc juvare.

Ratio 5. Reo justè ad mortem damnato non licet impugnare, vel corrumpere, donis decipere, aut inducere custodes, ut ex convenientia sinant eum fugare. Non tamen peccat eis offrendo pecunias, aut dona, ut per ea sibi conciliat eorum benevolentiam, quia reus deinde utitur ad fugam.

Ratio 1. p. Quia reus cooperaretur peccato custodum.

Ratio 2. p. Qui tunc reus nihil mali petit, sed uti-

Tract. IX. Examen VI.

utitur jure suo; Custodum vero est invigilare, ne à reo decipiatur.

An & quomodo reus possit apud Custodes uti signs, vel verbis sequacioribus, quibus ipsi decipiuntur, patebit infra de mendacio, & restrictionibus mentalibus.

Ratio. Nec Iudeus licet potest praecipere, ut reus morti adjudicatus potionem mortiferam sumat, nec reus potest scienter eam sumere, nisi cogatur ei os aperiat; vel per mortalem, ut si stricto gladio, aut gravissimi tormenti comminatione ei mandetur.

Ratio. Quia nullus homo potest praecipere alteri, ut directe se occidat; bene tamen indirecť, aut per accidentem.

Ratio. Juste ad mortem famis damnatus potest licet cibos oblatos sumere, utrum autem possit oblatos etiam respire, & fame perire, videtur etiam hoc fieri posse.

Ratio. Sumere potest, quia sumendo utitur jure suo, sicut fugient; Recusare potest, quia vi- tare prevente conservare non tenetur, & potest eam non conseruare pro zelo iustitiae, quod non est se occidere directe.

Ex quo intelligitur mens S. Thomae hic art. 4. ad 2. docentes, quod in eo casu non sumere panem est occidere se. Loquitor enim de occisione sui, indirecta, qua non semper est prohibita, nec etiam in eo casu praecepta.

Vide supra Tract. 6. Exam. 4. num. 66. quas actiones reus possit, vel non possit in scipsum exercere ad mortem subeinandum.

EXAMEN VI.

De Injustitia Testis.

S. Thomas Q. 70. per 4. art. & de Injustitia Advocati, Q. 71. per 4. art.

QUÆRERO I. Quid sentis de Teste?

Ratio. Resp. 1. ex art. 1. Si requiritur testimonium aliquius subditus auctoritate superioris secundum ordinem juris; *putat*, in manifestis, & in his, de quibus infamia praecessit, tenetur obedire; *re- cens non*.

Ratio. Est etadem, que in Examini preced. n. 50. data est pro Resp. 1. ad Q. 5.

Resp. 2. Excludunt aliqui casus, in quibus etiam iuridice interrogatus testari non potest.

1. Si sciat ex Confessione, quia tunc non seit ut homo, sed tamquam Dei Minister, & magis est vinculum Sacramenti qualibet hominis præcepto, ait S. D. ad 2.

2. Si homo accepit sub fidu secreti naturalis, nisi sint talia, que pertinent ad corruptionem multitudinis spirituum, vel corporalem, vel grave dannum aliquis persona, tunc enim propalante tenetur, vel testificando, vel denunciando, ait S. Th. ibid. Quia nullum secretum obligat contra bonos mores, aut contra bonum commune.

3. Si quis crimen intellexerit per injuriam, v. g. apriendendo literas, alium ad revelationem cogendo.

4. Si testificatio tua tibi, aut tuis graviteri damna, nisi crimen sit perniciens Reipublica, & non possit aliter impedita.

5. Si alter probabiliter non peccavit ob ignorantiam aliaviam causam, ut si reus pro fera occidit hominem.

Ratio. 3. In rebus gravioribus requiriatur, & regulariter sufficit duorum, vel trium testimonium: S. D. art. 2. ubi id probat ex Deut. 17. *In ore duorum*, vel trium testimoniū peribit qui interficiat. Vel ut infra, *stabat omne verbum*.

Ratio. Quia ex illis cum accusatore habet sufficiens moralis certitudo.

Dixi: *regulariter*, qui de testamentis alteri statutum est in iure. Sicut etiam ad condemnationem Cardinalis Episcopi requiriatur 72. testes. Cardinalis Presbyteri 62. Cardinalis Diaconi 27. Ad condemnationem aliorum, ut subdiaconorum, & inferiorum, septem.

Item in levioribus sufficit, quandoque unus testis, sicut surripientes ex horis fructus, & cedentes ligna in silvis venditis paupiuntur ex testimonio custodis.

Ratio. 4. Ut duo testes faciant plenam probacionem, requiriut ut sint omni exceptione maiores, seu ut propter defeluum aliquem non possint excludi, seu non possit contra eos excipi. De hoc S. Thom. hic art. 3. in c. sic ait: *Testimonium aliquis repellit, ut quaque propter culpm, sicut infideles, & infames, item illi qui publico crimine rei sunt, qui nec accusare possunt. Quandoque autem absque culpa, & hoc est, vel ex defectu rationis, sicut patet in pueris, amentibus, & mulieribus: Vel ex affectu, sicut patet de inimicis, & personis contrincatis, & domesticis: Vel etiam ex exteriori conditione, sicut sunt pauperes, servi, de quibus probabile est, quod de facili possint induci ad testi- monium ferendum contra veritatem.* *Hoc ibi.*

Item debent esse contestes, id est, testari de edem facto, & jurari; & quidem de visu, v. g. si sit de homicidio: *Vel de auditu, si v. g. sit de blasphemia, de quibus plura vide in anterioribus.*

Ratio. 5. Falsum testimonium formale, seu ex intentione datum, est peccatum mortale.

Ratio. Quia est grande mendacium. *Idem* patet ex præcepto Decalogi. Et si juramento firmetur, est simul injuriam.

Nota ex S. Thom. art. 4. ad 1. dicente: *in tes- timonio ferendo non debet homo pro certo asserere, quasi sciens id de quo certus non est, sed dicit, si bium debet dubio proferre, & id de quo certus non est pro certo assertere. Sic cum debita sollicitudine, recogitans, astimetur se certum esse de eo quod falso est, non peccat mortaliter hoc assertens, quia non dicit falsum testimonium per se, & ex intentione, sed per accidens contra id quod intendit.* *Hoc ibi.*

Si tamen sit causa aliquius danni, pro possibili illud reparare tenetur.

Quare etiam hic potest, an reus ad infirmandum testimonium falsi testis possit ejus occultum crimen prodere. Sed hoc vide supra Tract. 8. Exam. 5. n. 107. R. 5.

QUÆRERO II. Innocens morti adjudicatus, si testem, Judicem, vel accusatorem vocet ad tribunal Dei, peccat?

LVI. *Ratio.* Si res secundum se spectetur, non sicut præcisat faciat idœo, ut sua innocentia patet; aut familia sit immunis ab infamia.

Est tamen hoc genus defensionis periculosum, nec unquam fere practicandum.

Ratio. 1. partis. Reus valde gravatus licet appellat ad superiorem Judicem: *Sed talis respectu omnium est Deus. Ergo, Idem patet exemplum diversorum Sanctorum.*

Ratio. 2. p. Tali fervori facile se admisit aliqua vanæ glorie, vindicta, aut perturbati animi nebula, impediens veritatem, & aut justitiam traditionem.

Ratio. 3. quis iniuste scienter aliquem ita citet?

Dico: Peccat mortaliter. *Ratio:* Quia alterius facias nocet.

QUÆRERO III. De Advocato quid resolvit?

LVII. *Ratio.* 1. Advocatus sub peccato mortali retenetur esse prædatus sufficiente scientia. Quia etiam habita si ex eius negligenti clens succumbat, vel vincat quidem, sed ob superfluas ab eo causatas dilaciones patiar aliquam iacturam, peccat mortaliter, & tenetur ad restitutionem.

Ratio. Quia ex illis cum accusatore habet sufficiens moralis certitudo.

Pars patet ex dictis supra Tract. 1. n. 12.

Ra-

De vitiis Justitia oppositis.

Ratio. 2. p. est, quia verè est causa damni.

Ratio. 3. Si sit Advocatus ex officio, absque mercede, tenetur ob negligentiam ex culpa lata non ex levi (de qua supra Tract. 8. Exam. 6. n. 124. & seqq.) nisi officium illud quassiverit, cum aliis diligenter fuisse adhibendus. Si vero sit mercede conductus, tenetur etiam ex culpa levi.

Ratio. patet loco citato, maximè pro primo casu.

In 2. autem Advocatus non solum cedit in utilitatem litigantis, sed & Advocati.

Ratio. 3. Advocatus (idem est de aliis iustitiæ ministris,) Procuratore, Sollicitatore, Referendario, &c. in causa miserabilis personarum, pauperum, viduarum, pupillorum, necessitate pressorum, &c. teneat gratis præstare patrocinium, non quidem semper, sed quando in promptu non est modus eius alter subveniendi.

Ratio. patet loco citato, in principio ad utilitatem litigantis.

Ratio. 4. Advocato defendendo causam justam licet prudenter occultare ea quibus processus eius posset impediri, non autem licet ei aliqua falsitate ut, ait S. Thom. ad 3. exemplificans hoc in milite vel duce exercitus, cui in bello justo licet ex insidiis agere ea, que facere debet, prudenter occultando: non autem falsitatem fraudulenter faciendo: quia etiam hosti fidem servare oportet.

Ratio. 5. Advocatus pro innocentie scienter allegat falsas leges.

Ratio. 6. peccare eum solum venialiter. *Idem* est de reo & teste.

Ratio. 5. Si utraque pars sit æquæ dubia, potest Advocatus pro libitu tueri quam voluerit; ut, & probabilem, si altera sit probabilior, monito tamen prius cliente de dubitate vel minori probabilitate sua cause.

Ratio. hujus patet supra loco citato, ubi plura dicta sunt, nimirum de sententiâ Advocati: quia hic servient.

Ratio. 7. Peccare graviter Advocatus paciscendo de aliqua parte cause, si obtinuerit victoriam?

Affirmo. Hoc enim graviter caveretur. L. Si qui, Cod. de Postulatione.

Ratio. Quodnam est justum pretium, seu stipendum Advocati?

Ratio. 8. Est illud quod fert laudabilis, & tolerat locorum consuetudo.

Ratio. 9. Qui licet, an licet Advocato accipere munera? dico munera, de stipendio enim justo laboris sui non est difficultas. Sed proportionabiliter ad hoc responderet ex dictis de Jure in hoc Tr. Exam. 4. n. 45. & 46.

Ratio. 10. Ante Responsionem vide dicta supra Tract. 2. Exam. 3. Q. 13. quam sententiam Advocatus salva conscientia possit queri.

Ratio. 11. cum S. Thom. art. 3. in c. Advocatus scienter causam injustam defendens graviter peccat, & teneat ad restituendam danni quo altera pars incurrit, à fortiori hoc verum est si serviat utriusque parti, uni vicissim contra alteram, que est iniquitas maxima.

Ratio. 12. S. Thom. est: Illicitum est cooperari ad malum, sive consulendo, sive adjuvando, sive quælitercumque consentiendo.

Ratio. 13. Si ignoranter injustam causam defendit, putans esse justam, excusat secundum modum quo ignoranter excusat potest, ait S. D. ibidem.

Ratio. 14. Quia ignoranter excusat, nam ignoti nulla cupidio. Sed de hoc vide supra Tract. 4. Exam. 1. n. 23. & 24. quæ ignorantia, & quando excusat, Item supra de culpa Tract. 8. Exam. 6. n. 124.

Ratio. 15. Oppono contra 1. R. Medicus non peccat curando infirmitatem desperatam, immo potius laudatur eius peritia: Ergo idem est de Advocato.

Ratio. 16. Sed N. conseq. Quia, ut ait S. D. ad 1. Medicus suscipiens in cura infirmitatem desperatam, nulli facit injuriam. Advocatus autem suscipiens causam injustam, in justè latet eum, contra quem patrocinium praesiat.

Quamvis enim laudabilis videatur quantum ad peritiam artis, tamen peccat quantum ad injustitiam voluntatis, quia abutitur arte ad malum.

Ratio. 17. Advocatus si in principio credit causam justam esse, & postea in processu appareat, eam esse injustam, non debet eam proderet, ut scilicet aliam partem juvet, vel secreta sine cause alteri parti reveallet; potest tamen, & debet causam deserere, vel eum cuius causam agit, ad cedendum inducere, si ve ad compendium sine adversarii damno.

Ratio. 18. Hoc S. Thom. art. 3. ad 2. id est, sine prejudio partis justè litigantis. Patet per se.

Ratio. 19. Advocato defendendo causam justam licet prudenter occultare ea quibus processus eius posset impediri, non autem licet ei aliqua falsitate ut, ait S. Thom. ad 3. exemplificans hoc in milite vel duce exercitus, cui in bello justo licet ex insidiis agere ea, que facere debet, prudenter occultando: non autem falsitatem fraudulenter faciendo: quia etiam hosti fidem servare oportet.

Ratio. 20. Sed quid si Advocatus pro innocentie scienter allegat falsas leges.

Ratio. 21. Dico: peccare eum solum venialiter. *Idem* est de reo & teste.

Ratio. 22. S. Thom. ad 3. exemplificans hoc in militi vel duce exercitus, cui in bello justo licet ex insidiis agere ea, que facere debet, prudenter occultando: non autem falsitatem fraudulenter faciendo: quia etiam hosti fidem servare oportet.

Ratio. 23. Peccare graviter Advocatus paciscendo de aliqua parte cause, si obtinuerit victoriam?

Affirmo. Hoc enim graviter caveretur. L. Si qui, Cod. de Postulatione.

Ratio. 24. Quodnam est justum pretium, seu stipendum Advocati?

Ratio. 25. Est illud quod fert laudabilis, & tolerat locorum consuetudo.

Ratio. 26. Qui licet, an licet Advocato accipere munera? dico munera, de stipendio enim justo laboris sui non est difficultas. Sed proportionabiliter ad hoc responderet ex dictis de Jure in hoc Tr. Exam. 4. n. 45. & 46.

Ratio. 27. Ante Responsionem vide dicta supra Tract. 2. Exam. 3. Q. 13. quam sententiam Advocatus salva conscientia possit queri.

Ratio. 28. cum S. Thom. art. 3. in c. Advocatus scienter causam injustam defendens graviter peccat, & teneat ad restituendam danni quo altera pars incurrit, à fortiori hoc verum est si serviat utriusque parti, uni vicissim contra alteram, que est iniquitas maxima.

Ratio. 29. S. Thom. est: Illicitum est cooperari ad malum, sive consulendo, sive adjuvando, sive quælitercumque consentiendo.

Ratio. 30. Si ignoranter injustam causam defendit, putans esse justam, excusat secundum modum quo ignoranter excusat potest, ait S. D. ibidem.

Ratio. 31. Quia ignoranter excusat, nam ignoti nulla cupidio. Sed de hoc vide supra Tract. 4. Exam. 1. n. 23. & 24. quæ ignorantia, & quando excusat, Item supra de culpa Tract. 8. Exam. 6. n. 124.

Ratio. 32. Oppono contra 1. R. Medicus non peccat curando infirmitatem desperatam, immo potius laudatur eius peritia: Ergo idem est de Advocato.

Ratio. 33. Contra utrumque variè dividitur;